

Runda bordet-samtal: IS-återvändare
”DET ÄR SAMMA STRUKTURER SOM GÄLLER”
alt. ”INGET LYXLIV VÄNTAR FÖR IS-ÅTERVÄNDARE”

Deltagare:

Zan Jankovski: en av två samordnare mot våldsbejakande extremism. Har jobbat med ungdomar i riskzonen i nordöstra Göteborg.

Haisam A-Rahman: en av två samordnare mot våldsbejakande extremism. Har en bakgrund som statsvetare, fred- och konfliktstudier och mellanöstern-kännare.

Angelique Fors: arbetar för Medlingsverksamheten i Göteborgs stad, bland annat med uppdrag att koordinera samverkan mellan myndigheter vid individfrågor i komplexa samhällsfrågor.

Kristina Moro: koordinatör för SSPF (skola, socialtjänst, polis och fritid; samverkansgrupp för att fånga unga i riskzon) samt Social insatsgrupp (för de som vill lämna kriminalitet).

Likt viskleken spreds i höstas allt mer förvanskade rykten om vad som väntar IS-krigare som återvänder till Sverige. Medier runt om i världen citerade varandra och skrev om generösa satsningar på bostäder, arbete och gratis körkort. Men det är en vantolkning.

– Det finns inga särskilda spår, vi har samma organisation för alla, säger Zan Jankovski.

Att enskilda individer reser från Sverige till konfliktområden är inget nytt. Sedan tidigt 90-tal har ett antal personer bland annat åkt till Somalia, Balkan eller Afghanistan. De sista åren har resandet uppmärksamats för att många har sökt sig till Syrien. Socionomen samlade fyra nyckelpersoner i Göteborg för att samtala om utmaningar och rykten.

– I det första skedet runt 2012 hade Islamiska staten inte bildats än och det var en del personer som var intresserade av att strida mot den syriska regimen. Sedan utropades Islamiska staten i juni 2014 och allt fler lockades att resa dit, inte bara från Sverige utan runt om i världen. Till en början var det unga män och senare allt mer unga kvinnor som rekryterades eller groomades via sociala medier, säger Haisam A-Rahman.

Då var själva resandet inte kriminaliserat och där skilde sig Sverige från flera andra EU-länder. I samband med detta började en debatt om vad kommunerna gör. Vad är deras ansvar? Zan Jankovski säger att det skapades ett tryck på kommunen att börja agera, att ta fram en handlingsplan.

– Men redan i det arbetet sa vi att vi inte ska lägga in den här frågan i ett eget spår utan vi hade och har bra samverkansstrukturer i Göteborg som vi ska använda så mycket det går, exempelvis SSPF och Sociala insatsgrupper.

De som reser eller återvänder är långt mer komplexa än vad vi vanligtvis ser på bilder av unga stridande män. Det ställer olika krav på koordinatörer som Kristina Moro.

– Får vi veta att ett barn har varit i Syrien så är det naturligt för oss att söka upp familjen. Barnen måste börja i skolan och vi kan behöva göra en utredning av familjen, om barnet far illa av det de varit med om eller om föräldrarna behöver stöd. De unga männen har vi svårare att hitta eller nå fram till, men vi söker upp dem också för att se om de behöver något stöd. Om de säger ja så är det sällan en lägenhet, ett jobb eller körkort som de behöver börja med utan det är samtalsstöd och vägledning. Det finns inget extra utan vi utreder ett behov, som för andra, om det passar in i det som socialtjänsten kan erbjuda. Bostadslösa har rätt till tak över huvudet och då får man ta de boenden

som socialtjänsten har, men vi har inga lägenheter att dela ut hur som helst.

Angelique Fors säger att ämnet väcker mycket känslor, även hos dem som jobbar med dessa situationer.

– Vi måste våga jobba med det här och våga prata om det. Polisen och SÄPO finns med och gör bedömningar om personen har begått ett brott, men alla de andra bitarna ska ner i stadsdelarna och hanteras där.

Varför kommer IS-resenärerna tillbaka om de ändå inte vill leva i vårt samhälle?

Haisam A-Rahman:

– Det kan vara olika orsaker, att lägesbilden i Syrien och Irak kan ha förändrats eller man reste ner med en viss idé och det inte blev som man trodde. Sverige är ett fantastiskt land där man får tycka vad man vill, man får ha radikala åsikter här. I vårt uppdrag tittar vi på är våldet. Talar vi om radikaliserings så är det en gradvis acceptans hos en individ att använda våld för att påverka samhället. Hur ska vi förebygga det? Vi måste separera uppgifterna för att allmänheten ska förstå vad en kommun gör. Vi jobbar inte med kontraterrorism, det är en fråga för säkerhetspolisen och åklagarmyndigheten. Kommunen jobbar med de mjuka delarna, att stödja sina medborgare, framför allt barn som riskerar att falla i någon riskgrupp, att främja demokrati och tillit.

Där håller Zan Jankovski med.

– Redan från början reagerade jag på att det var alldeles för mycket fokus på resenärerna. En person som är potentiellt vapentränad och farlig för samhället är det polisen som hanterar. Det är väldigt svåra brott att utreda redan på hemmaplan och där är ett land i fullt krig, det finns ingen myndighet att samarbeta med. Kommunen är inte alls med där. Möjligen i ett senare skede efter ett avtjänat straff. Den stora utmaningen för oss är att fånga upp en yngre generation som börjar visa tecken på att attraheras av antidemokratiska ideologier. Där har vi ett jättearbete för framtiden, att våga se om någon är på väg att radikaliseras och då är vi tillbaka till det ordinarie arbetet igen. Vi är vana vid att hantera ungdomar som uppvisar olika typer av normbrytande beteende.

Kristina Moro menar att skolan har en särskilt viktig uppgift i det fallet.

– Skolan måste få resurser att ha tid för varje elev och föra in vårt samhällsperspektiv på ett konkret sätt. Till skolan kommer alla barn och föräldrar och gör de inte det så reagerar samhället snabbt. Då tänker jag att skolans uppdrag är viktigt för att kunna skapa tillhörighet i det samhälle vi har.

Haisam A-Rahman igen:

– När det gäller radikaliserings och våldsbejakande extremism så hittar vi alltid en bakgrund i en social oro, psykisk ohälsa, familjerelationer, trångboddhet, rasism, kriminalitet, känslan av makt... Det skapas en rädsla och oro som inte kan fyllas med materiella ting och där är rekryterarna skickliga på att locka ungdomar emotionellt. Vi behöver mer forskning från Sverige, vi ligger efter. Människor reser inte bara för att strida utan IS eller Daesh är mer eller mindre en fungerande stat. De behöver lärare, läkare, socialtjänstarbetare, jurister, ekonomer.

– Precis, inflikar Zan Jankovski, tittar vi på den brittiska situationen så är den stora utmaningen en rekrytering på universiteten. Då pratar vi ungdomar med en helt annan klass- och värdebakgrund som är ganska etablerade i samhället. Då handlar det inte om att hitta normbrytare i tid. Det är ett misslyckande för alla parter, från hemmet till oss på kommunsidan, att ett antal göteborgare attraheras av både kriminella gäng eller extremgrupper. Varför har de så stort genomslag hos de unga och vad har vi att komma med? Det måste vara det långsiktiga tålmodiga arbetet kring bra miljöer, bra skolor, bra sammanhang där ungdomarna finns. Det är vår motkraft.

Angelique Fors fyller på:

– Och då behövs en samsyn och samverkan på olika nivåer som socialtjänsten, polisen och civilsamhället. Ni [Zan och Haisam] har en översikt, ni inhämtar kunskap och sprider den i organisationerna. Kristina jobbar med individerna och jag stöttar upp i konfliktsituationer mellan individer och grupper. Vi vet att det finns stor kompetens i stadsdelarna och inom socialtjänsten, men när det handlar om hemvändare och sympatisörer med antidemokratiska ideologier och deras familjer är det extra svårt. Säg att det finns hundrafemtio olika aktörer i Syrien med sina egna syften, vad gör det i våra kommuner, i våra områden och skolor? Vissa stadsdelar har mer erfarenhet än andra av dessa situationer och därför är det extra viktigt att vi kan hjälpa varandra genom att samverka.

Kristina Moro har hittills jobbat med före detta kriminella som vill lämna gängmiljön och för henne ramlar det alltid ner på individnivån. Hon räknar med att det blir likadant om det kommer någon som varit i Syrien.

– Säg att polisen utreder och inte kan bevisa och åtala. Då står stadsdelen där med individen som kanske söker stöd i någon form. Det är kommunens ansvar att jobba med den utifrån deras behov. Vi försöker få dem att hitta rätt bland samhällsinstitutionerna, hjälper dem att tänka icke-kriminellt och bygga tillit. Det tar lång tid att förändra. Det handlar om att skapa relation, det gäller att hitta motivation och ingjuta hopp om att det går att förändra. Då behövs det någon som säger att det kommer att bli bra, någon som står ut med att höra att personen har begått grova brott, som står ut med återfall, frustration och alla hemska berättelser och ändå vill stötta.

Göteborg har relativt lång erfarenhet av det här idag. Vad vill ni skicka med till andra kommuner?

Zan Jankovski:

– Ibland underskattar vi vår egen förmåga och kompetens. Det vill jag säga till andra kommuner, lita på grundkompetensen som finns i alla våra olika sektorer. Börja inte hitta på massa nya arenor utan bygg på det som finns. Och ta tag i lägesbilsarbetet på lokal nivå. Fånga tendenser, trender och vad ungdomarna pratar om. Har det dykt upp någon propaganda på någon skola? Vad gör vi då?